

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΧΟΜΠΣ
ΛΕΒΙΑΘΑΝ

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2025

ISBN 978-960-615-807-0

© 2025, Σωτήρης Αμάραντος

© 2025, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

ΑΘΗΝΑ: Μαυροκορδάτου 11, Τ.Κ. 106 78
τηλ.: 210 3304196 - 210 3830604, fax: 210 3819439

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Πρασακάκη 5, Τ.Κ. 546 22
τηλ.: 2310-220992, fax: 2310-220910

e-mail: info@armosbooks.gr
παραγγελίες: orders@armosbooks.gr

www.armosbooks.gr

ΣΩΤΗΡΗΣ ΑΜΑΡΑΝΤΟΣ

Η φιλοσοφική θεμελίωση
της πολιτειολογίας του Χομπς
Λεβιάθαν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΚΟΣΜΟΣΥΣΤΗΜΙΚΗΣ ΓΝΩΣΙΟΛΟΓΙΑΣ

 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΜΟΣ

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	11
Εισαγωγή.....	15
Ο ρόλος του διανοούμενου στην πολιτική.....	23
Ανθρωπολογικές και γνωσιοθεωρητικές προκείμενες.....	28
Η κατά Χομπς φυσική κατάσταση.....	53
Το συμβόλαιο της υποταγής.....	69
Η πολιτειολογία του Τόμας Χομπς.....	88
Το διακύβευμα της ελευθερίας.....	99
Η «πολιτική» κοινότητα σε κίνδυνο.....	110
Η θεολογία της ισχύος.....	118
Διακρατικές σχέσεις: από τη φυσική κατάσταση στη χριστιανική πολιτεία.....	126
Ο Λεβιάθαν μετά τον Χομπς.....	133
Επίλογος.....	159
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	165
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	169

«Η φύση η ίδια δεν μπορεί να σφάλει,
και μόνο εξαιτίας του πλούτου της γλώσ-
σας τους οι άνθρωποι γίνονται πιο σοφοί
ή πιο τρελοί από το συνηθισμένο».

Τόμας Χομπς, *Λεβιάθαν*

Πρόλογος

Το έργο αυτό αποτελεί τον ολοκληρωμένο πνευματικό καρπό της μεταδιδακτορικής μας έρευνας που είχε ως κύριο θέμα της, τη φιλοσοφική θεμελίωση της πολιτειολογίας του Τόμας Χομπς (1588-1679) στο έργο του *Λεβιάθαν*.¹

Έχοντας ως σημείο εκκίνησης τη μέθοδο της Κοσμοουστημικής Γνωσιολογίας, η οποία συνιστά μια καθολική απόπειρα επιστημονικής ερμηνείας της εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών, με μονάδα ανάλυσης το κοσμοσύστημα και κριτήριο διάκρισης των σταδίων κοινωνικής εξέλιξης την παρουσία και το ανάπτυγμα της ελευθερίας, αναζητήσαμε κριτικά τις ιστορικές εκείνες παραμέτρους που επέτρεψαν την ανάδυση της πολιτειακής σκέψης του Τόμας Χομπς.

Υποστηρίξαμε με τη μορφή υπόθεσης, την οποία δοκιμάσαμε να τεκμηριώσουμε στο κυρίως μέρος της μελέτης μας, πως το έργο του Χομπς *Λεβιάθαν* μπορεί μεταξύ άλλων να ειπωθεί και ως πεδίο εντός του οποίου αντιμάχονται, άλλοτε με ρητό τρόπο και άλλοτε ανεπίγνωστα τρεις ιστορικές δυνάμεις: Πρώτον, τα κατάλοιπα της φεουδαρχικής μεσαιωνικής πραγματικότητας (ιδιωτική δεσποτεία), δεύτερον, το εξουσιαστικό σύστημα του απολυταρχισμού (κρατική δεσποτεία) και τρίτον, οι πρώιμες αστικές δυνάμεις (πρώιμος ανθρωποκεντρισμός).

---

¹ Η μεταδιδακτορική έρευνα εκπονήθηκε υπό την επίβλεψη του Καθηγητή Γιάννη Λαζαράτου κάτω από την ακαδημαϊκή στέγη του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

Ανεξάρτητα από τους όρους μέσα από τους οποίους διεξάγεται η σύνθετη αυτή αντιμαχία στη σκέψη του Χομπς, είναι αναμφισβήτητο πως ο ίδιος συνειδητά τάσσεται υπέρ των δυνάμεων της απόλυτης μοναρχίας.

Ένα ακόμη κεντρικής σημασίας ζήτημα, αποτέλεσε η διερεύνηση της υπόθεσης, σύμφωνα με την οποία, η πολιτειολογία του Χομπς δύναται να προσφέρει, όχι μόνο την ιδεολογική νομιμοποίηση του σύγχρονου κράτους, αλλά κι έναν από τους κεντρικούς πυλώνες που καθόρισαν σε σημαντικό βαθμό τον λόγο της πολιτικής σκέψης της νεοτερικότητας. Αυτό με τη σειρά του συνεπάγεται πως η χομπσιανή σκέψη έχει επηρεάσει ακόμη και τους στοχαστές εκείνους που διαφωνούν ως προς τους βασικούς ορίζοντες του έργου του. Η τελευταία αυτή παραδοχή καταδεικνύει τη βαθύτατη ενότητα που διέπει συνολικά τη νεοτερική σκέψη ως προς την κατανόηση του πολιτικού φαινομένου.

Η τελική αποτίμηση της χομπσιανής πολιτικής σκέψης που καταθέτουμε στο παρόν έργο, έχουμε την πεποίθηση πως προωθεί μια νέα ανάγνωση ορισμένων εκ των σημαντικότερων πολιτικών προβλημάτων του σύγχρονου στοχασμού και ταυτόχρονα θέτει τις θεωρητικές βάσεις για μια άλλου τύπου πολιτική οργάνωση με πυξίδα την καθολική ελευθερία.

Αναλαμβάνοντας καθολικά την ευθύνη για το περιεχόμενο αυτής της μεταδιδασκτορικής έρευνας, οφείλουμε να ευχαριστήσουμε τον Καθηγητή Φιλοσοφίας Γιάννη Λαζαράτο, ο οποίος ανέλαβε με προθυμία την επίβλεψή της, προσφέροντας πάντοτε με ουσιαστικό και συνάμα διακριτικό τρόπο τις καίριες κριτικές του παρατηρήσεις, εδραζόμενες στις οντολογικές και γνωσιολογικές προϋποθέσεις του φιλοσοφικού του έργου. Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στον Καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης Γιώργο Κοντογιώργη, του οποίου η μέθοδος της Κοσμοσυστημικής Γνωσιολογίας, καθώς και η γενικότερη πνευματική του παρουσία αποτελεί σημείο αναφοράς για τη σκέψη

μας. Επίσης, ευχαριστούμε τον Καθηγητή Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών Παναγιώτη Ήφαιστο, για τη συμβολή του στην ενδυνάμωση της θεωρητικής μας αντίληψης με τα «υλικά» της επιστήμης που θεραπεύει. Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερος τον Καθηγητή Φιλοσοφίας Στέφανο Ροζάνη, για τον πολυεπίπεδο πνευματικό πλούτο που κομίζει στους διαλόγους μας.